

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY

OLBA

XXX

(Ayrıbasım / Offprint)

KAAM YAYINLARI

OLBA

XXX

© 2022 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 51520

OLBA dergisi;

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST

ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas, opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.

Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:

Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri

Other Correspondance Addresses

Tel: +90 324 361 00 01 • 14730 / 14734

Fax: +90 324 361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Ulusoy Ofset Matbaacılık Reklamcılık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Turhan Cemal Beriker Bulvarı No.210 Seyhan / ADANA

Tel: +90 322 432 22 32 Fax: +90 322 431 69 94 • Sertifika No: 51520

Grafik / Graphic

Digilife Dijital Basım Yay. Tan. ve Org. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Güvenevler Mah. 1937 Sk. No.33 Yenişehir / MERSİN

Tel: +90 324 231 14 16 • www.digilifemersin.com

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM) YAYINLARI-XXX
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY (KAAM)-XXX

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Marion MEYER (Viyana Üniversitesi)
Prof. Dr. Susan ROTROFF (Washington Üniversitesi)
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İ. Hakan MERT (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Yelda OLCA Y-UC KAN (Anadolu Üniversitesi)

MERSİN

2022

İçindekiler / Contents

Abdulkadir Özdemir – Abdulvahap Onur Bamyacı Murat Höyük Early Bronze Age Metal Figurine (<i>Murat Höyük Erken Tunç Çağı Metal Heykelciği</i>)	1
Fatma Şahin – Erkan Alkaç Tepebağ Höyük'ten (Ovalık Kilikia) MÖ 7. ve 6. yüzyıl Batı Anadolu Seramikleri (<i>The 7th and 6th Century BCE Western Anatolian Pottery from Tepebağ Höyük -Cilicia Pedias-</i>).....	21
Bülent Kızılduman – Seren S. Öğmen Taşlıca-Mersincik. A Multicultural Meeting Point (<i>Çok Kültürlü Yapının Buluşma Noktasında Taşlıca-Mersincik</i>)	45
Elif Özer – Ahmet Türkan – Zerrin Erdinç Aizanoi Kuzey Nekropolis'ten Bir Terrakotta Mask (<i>A Terracotta Mask From the North Necropolis of Aizanoi</i>)	83
Asil Yaman Amos Arkeolojik Yüze Araştırmalarında Ele Geçen Seramikler (<i>The Pottery from the Archaeological Surveys at Amos</i>)	113
Dragoş Măndescu Rhodian Amphora Stamps at the Foot of the Carpathians. New Evidences from the Dacian Settlement at Cetățeni (<i>Karpatların Eteklerinde Rhodos Amphora Mühürleri. Dacia Bölgesindeki Cetățeni'den Yeni Buluntular</i>)	129
Asena Kızırlıslanoğlu Elaiussa Sebaste Amphoraları Işığında Geç Antik Dönemde Karadeniz Bölgesi ve Kilikia İlişkileri (<i>The Relation of the Black Sea Region with Cilicia in Late Antique Period in the Light of the Elaiussa Sebaste Amphorae</i>)	159

Zeliha Gider-Büyüközer Knidos'tan Sıra Dışı Profil ve Bezeme Şemasına Sahip İki Taç Bloğu (<i>Two Crown Blocks with Extraordinary Profile and Ornamental Schemes from Knidos</i>)	181
Aytekin Büyüközer – Ertekin M. Doksanaltı – İbrahim Karaoğlan Knidos'un Doğu Nekropolisinden Bir Mezar: Saranda Tümülüsü ve Buluntuları (<i>A Tomb from the Eastern Necropolis of Knidos: Tumulus of Saranda and its Findings</i>)	217
Mevlüt Eliüşük – Mehmet Tekocak – Yaşar Ünlü Korykos'tan Üç Kaya Mezarı ve Buluntuları Üzerine Bir Değerlendirme (<i>An Evaluation on Three Rock-Cut Tombs and their Findings from Korykos</i>)	253
Betül Gürel Phaselis Antik Kenti Ostotheekleri (<i>Ostotheks of Phaselis</i>)	289
İlkay Göçmen The Oldest Stone Bridge of Anatolia: The Tarsus Bridge (<i>Anadolu'nun En Eski Taş Köprüsü: Tarsus Köprüsü</i>)	307
Nihal Tünen-Önen – Aykan Akçay Re-Evaluation of Three Milestones from Lycia with Digital Epigraphy Studies (<i>Lykia'dan Üç Miltaşının Dijital Epigrafi Çalışmalarıyla Yeniden Değerlendirilmesi</i>)	327
Ertan Yıldız – Fatih Onur Likya ve Karia Arasında Sınır Bölgesi Olarak Oktapolis (<i>Octapolis as the Border Region between Lycia and Caria</i>)	347
Hüseyin Uzunoglu Akmonia'dan Bir Phratra Üyesine Ait Yeni Bir Mezar Yazıtı (<i>A Newly Discovered Funerary Inscription from Akmonia Recording a Member of a Phratry</i>)	363
Güray Ünver New Dedicatory Inscriptions from Knidos (<i>Knidos'tan Yeni Adak Yazıtları</i>)	373
Emine Bilgiç-Kavak – Bilge Yılmaz-Kolancı Attouda Kentinden Yeni Bir Agonistik Yazıt (<i>A New Agonistic Inscription from Attouda</i>)	395

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Amaç

Olba süreli yayını; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Arkeolojik çalışmalarda sadece belli bir alan veya bölge ile sınırlı kalmaksızın 'Eski Çağ Bilimleri'ni birbirinden ayırmadan ve bir bütün olarak benimseyerek bilim dünyasına değerli çalışmaları sunmayı amaçlamaktadır.

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayı sonunda gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ile Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c-Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d-Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a) Metin içinde her cümlemin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b) Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.

c) Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

d) Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar ve makaleler için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece "fig." kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
6. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
7. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
8. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
9. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
10. Figürlerde çözünürlük en az 300 dpi; format ise tif veya jpeg olmalıdır. Bunlar word'a gömülü olmaksızın bağımsız resimler olarak gönderilmelidir.
11. Dizilim (layout): Figürler ayrıca mail ekinde bir defada gelecek şekilde yani düşük çözünürlükte pdf olarak kaydedilerek dizilimi (layout) yapılmış şekilde yollanmalıdır.
12. Metin, figürler ve figürlerin dizilimi (layout); ayrıca makale içinde kullanılan özel fontlar 'zip'lenerek, We Transfer türünde bir program ile bilgisayar ortamında gönderilmelidir; çıktı olarak gönderilmesine gerek yoktur. İstendiği takdirde hepsi Dergi Park'a yüklenebilir.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is the end of November each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos ; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continuous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choices (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a) One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b) The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c) The indication fig.:
 - *It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - *If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books and articles):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).
5. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
6. A list of figures should take part at the end of the article.

7. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
8. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
9. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
10. Layout: The figures of the layout, having lesser dpi, should be sent in pdf format.
11. Figures should be at least 300 dpi; tif or jpeg format are required.
12. The article, figures and their layout as well as special fonts should be sent by e-mail (We Transfer).

ELAIUSSA SEBASTE AMPHORALARI IŞIĞINDA GEÇ ANTİK DÖNEMDE KARADENİZ BÖLGESİ VE KILIKIA İLİŞKİLERİ

H. Asena KIZILARSLANOĞLU *

ABSTRACT

The Relation of the Black Sea Region with Cilicia in Late Antique Period in the Light of the Elaiussa Sebaste Amphorae

Elaiussa Sebaste, whose foundation and development stages we can follow from the Hellenistic period up to the 7th century AD, is an important port city in Cilicia Tracheia. During the Late Roman-Early Byzantine period of the city which begins at the end of the 4th century AD we witness an extensive trade activity as in the Roman Period. This process was also influenced by the city's production of LR 1 amphorae, which are thought to carry wine and olive oil. Because of the political events of the era, Elaiussa Sebaste maintained its trade activities with many different centres ranging from Syria-Palestine to Africa and Egypt and from the Aegean to the Black Sea region. By means of the amphorae in question, we aim to reveal Elaiussa Sebaste's trade connections with the Black Sea region in the Late Roman-Early Byzantine period. The study is thought to attest the existence of Black Sea amphora forms in Cilicia and to bridge some gap in their distribution maps. With this study, researchers studying trade routes will be able to find Elaiussa Sebaste within this system.

Keywords: Elaiussa Sebaste, Cilicia, Black Sea Region, Trade, Amphora, Sinope.

ÖZ

Hellenistik Dönem'den MS 7. yüzyıla kadar kurulum ve gelişim evrelerini takip edebildiğimiz Elaiussa Sebaste, Cilicia Tracheia'da yer alan önemli bir liman kentidir. MS 4. yüzyılın sonlarında başlayan kentin Geç Roma – Erken Bizans evresinde, Roma Döneminde olduğu gibi yoğun ticari faaliyetlere tanık olmaktadır. Bu sürece kentin kendi üretimi olan ve şarap ile zeytinyağı taşıdığı düşünülen LR 1 amphoraları da etki etmiş, Elaiussa Sebaste özellikle dönemin siyasi ve politik olayları sonucu Suriye-Filistin'den, Afrika ve Mısır'a, Ege Bölgesinden Karadeniz Bölgesi'ne

* Dr. Öğr. Üyesi H. Asena KIZILARSLANOĞLU, Kastamonu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kuzeykent Kampüsü, Kastamonu-TR. E-posta: asenakizilarслан@hotmail.com. ORCID: 0000-0001-6727-8232.

Bu çalışma, Elaiussa Sebaste Kazı Başkanı Prof. Dr. Marcello Barbanera'nın aziz hatıralarına ithaf edilmiştir.

kadar pek çok farklı merkezle ticari faaliyetlerini sürdürmüştür. Makalenin konusunu oluşturan amphoralar aracılığıyla, kentin Geç Roma – Erken Bizans Dönemi içerisinde Karadeniz Bölgesi ile olan ticari bağlantılarının varlığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu çalışma sayesinde Karadeniz amphora formlarının Kilikia Bölgesindeki varlığının belgelenmesi, dağılım haritalarındaki eksiği de biraz olsun kapatabilecektir. Hazırlanan bu makale ile araştırmacıların ticaret rotaları ile ilgili yapacakları çalışmalarda, bu sistem içerisinde Elaiussa Sebaste antik kenti de yer bulabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Elaiussa Sebaste, Kilikia, Karadeniz Bölgesi, Ticaret, Amphora, Sinop.

Hellenistik Dönemden itibaren amphora üretimi yapan Karadeniz Bölgesi'nin Roma Cumhuriyet Dönemi sonları ve İmparatorluk Dönemindeki amphora üretimi, farklı merkezlerde üretilen belirli bir standartlaşma ile karakterize edilmektedir. Roma'nın Karadeniz kıyısında varlık göstermeye başlamasından sonra, bazı geleneksel amphora üreticileri faaliyetlerini durdurmuş veya daha önce bölgede üretimi olmayan yeni amphora formlarını üretmeye başlamışlardır¹. Yapılan araştırmalarda amphora formlarının, detaylarda teknoloji yönünden farklı ama ortak bir genel şekle sahip olduğu belirlenmiştir. Son yıllarda pek çok araştırmacı, Karadeniz Bölgesi üretimleri, özellikle Sinop üretimi amphoraların tipolojik çalışması üzerine yoğunlaşmıştır. Makalenin konusunu oluşturan MS 4. – 7. yüzyıl aralığında üretilen amphora grupları için de tipolojik çalışmalar yapılmıştır. Sinop'un 15 km güneyinde yer alan Demirci² atölyelerinde yapılan kazılar ile bulunan çok sayıdaki amphora ve parçası, yerleşimin MS 2. – 6. yüzyılda yoğun bir amphora üretim merkezi olduğunu belgelemiştir. Üst üste inşa edilmiş amphora fırınları sayesinde uzun bir zaman diliminde süreklilik göstermiş olan fırınlarda üretilen amphoraların çok fazla çeşit göstermediği, form dışında en belirgin farklılıkların pembe, kırmızı ve beyazdan oluşan hamur rengi olduğu belirlenmiştir³.

Karadeniz Bölgesi kentlerinden, en yoğun amphora üretimini yapan Sinop amphoralarının tipolojik çalışması, Kassab Tezgör⁴ tarafından “Snp” kısaltması ile tamamlanmıştır. Çalışmada form farklılıkları göz önünde bulundurularak “Snp” kısaltmasına ek olarak “A, B, C, D” grupları şeklinde farklı bir adlandırma ile de formlar ayırt edilmiştir. Elaiussa Sebaste buluntuları ile benzer olan gruplar ele alınacak olursa; Tezgör, yaptığı sınıflandırmada C grubunun genel tarihini MS 4. yüzyıl başı – 5. yüzyıl sonu veya 6. yüzyıl başı olarak vermiştir. Aynı çalışmada, soluk beyazımsı renkte ve çağdaşı LR 1 amphoraları ile uyumlu olan “D” grubu için MS

1 Vnukov 2010, 361.

2 Tatlıcan 1995, 335-342; Kassab-Tezgör 1995, 277- 291; Kassab-Tezgör 1996, s. 335- 354; Kassab-Tezgör – Tatlıcan 1996, 353- 365; Kassab-Tezgör – Tatlıcan 1998; Tatlıcan v.d. 1998, 465- 481; Garlan – Kassab-Tezgör 1996; Garlan – Tatlıcan 1999, 21- 25; Tatlıcan v.d. 1999a, 447-456; Kassab-Tezgör – Dereli 2001, 235-242; Kassab-Tezgör 2006; Kassab-Tezgör 2010b.

3 Kassab-Tezgör 2010 a, 167; Hamur, renk, katkı maddeleri ve analiz sonuçları için bk. Demirci – Akyol 1996, 53- 62; Kassab-Tezgör 2002; Erten v.d. 2004, 103- 115.

4 Kassab-Tezgör 2010b; Kassab-Tezgör 2011, s. 259- 264; Genel tipolojik sunumun yanı sıra özellikle son çalışmalarla elde edilen detaylı alt varyasyonlar için bk. Kassab-Tezgör 2020.

6. – 7. yüzyıl tarih aralığı, Sinop'ta üretimi olduğu tespit edilen LRA Snp 1 grubu için ise, MS 4. yüzyılın ikinci yarısı / 6. – 7. yüzyıl tarihleri verilmiştir⁵.

MS 4. yüzyıl ile 6. yüzyılın başları arasında Sinop'ta üretilen C grubu amphoralar, kırmızı renk hamura sahiptir. Grup içerisinde yer alan C Snp I-1 ve C Snp III-1 tipleri başka bölgelere de atfedilmektedir. Tip C Snp I-1 olarak isimlendirilen form, Chernyakov kültürünün egemen olduğu bir bölgede yer alan Delakeu'de bulunduğundan, Delakeu tipi⁶ veya Zeest 100 olarak ta adlandırılmaktadır. Formun kil olarak benzer ve farklı örneklerinin varlığı, amphoranın Karadeniz Bölgesinde farklı merkezlerde de üretiminin yapıldığını otaya koymuştur. Bu amphoralar, morfolojik olarak Sinop üretimi formlardan ağız kenarı şekli açısından da farklılık gösterir. Ereğli ve Amasra'da bulunan örneklerde de aynı şekilsel farklılık vardır⁷. Formun örnekleri içerisinde, Sinop amphoralarının tipik katkı maddesi olan piroksen varlığının yanı sıra ilk etapta piroksen gibi görünen, fakat yapılan araştırmalarda demir oksit olduğu belirlenen katkı maddesi de üretim merkezlerindeki olabilecek çeşitliliğe işaret etmektedir. Opaït'in⁸ yaptığı çalışmada Variante I- d olarak adlandırdığı buluntunun hamur katkı maddesi incelendiğinde demir oksit içerdiği gözlemlenmiştir. Bu olgu da hamurunda piroksen bulunan tipik Sinop üretimi amphoralar ile farklılığını ortaya koymaktadır.

Elaiussa Sebaste'de şu ana kadar yapılan çalışmalarda çok fazla örneğin bulunmadığı “*E.Sebaste Snp I*” (Kat. 1, 2; fig. 1a, 1b) amphoralarından Kat. 1'in dışı çekik, üçgen ve ince kademeli şekillendirilmiş ağız kenarı; omuza doğru konikleşen kısa, yivli boynu; boyunda başlayan kısa, açılı bir şekilde omuza birleşen oval kulpları bulunmaktadır. Kat. 2 ise dışı çekik, üçgen ve iki kademeli şekillendirilmiş ağız kenarına sahip, açık kahve / krem rengi ile tipik turuncu renkli benzerlerinden farklılık göstermektedir. Sebaste örnekleri, form olarak incelendiğinde, Kat. 1'in ağız kenarı çapı ve formu, Kat. 2'nin ise hamur rengindeki farklılık dışında, MS 4. – 5. yüzyıllarda Sinop, Heracleia ve muhtemelen Amastris'te¹⁰ üretildiği düşünülen amphora tiplerine benzemektedir¹¹. Kassab-Tezgör'ün¹² yaptığı sınıflandırmada “Tip C Snp I-1” olarak adlandırılan amphoralar ile genel formu açısından benzerlik gösteren Sebaste buluntuları, ele geçtiği konteksin tarihi olan MS 4. yüzyıl sonu – 5. yüzyıl ile de uyumlu görünmektedir. Kat. 3, 4 ve 5 nolu örneklerin (fig. 2 a-c),

5 Kassab-Tezgör 2020, 15, 40. LRA Snp 1 amphorası, LRA 1A ve LRA 1B olarak ta iki varyanta ayrılmıştır.

6 Delakeu tipi hakkında detaylı bilgi için bk. Magomedov – Didenko 2011.

7 Kassab-Tezgör 2011, 259- 260.

8 Opaït 1991, 218, Fig. 23- 5.

9 Formun adlandırmasında bulunan “E.Sebaste” ifadesi, kent tipolojik sınıflandırmasında kullanılmaya başlanan ve sürekliliği olacak bir ifadedir. E.Sebaste, “Elaiussa Sebaste'de bulunan” anlamını vermektedir. Bu ifade ile birlikte Kassab-Tezgör'ün (2011) yapmış olduğu “Snp” kısaltması ile tip ve varyant numaraları kullanılmıştır. Elaiussa Sebaste buluntularının farklı formlarına göre rakamsal; kil veya hafif şekilsel farklılıklarına göre de harfsel değerler eklenmiştir.

10 Opaït 2021.

11 Kassab-Tezgör v.d. 2003, 176-177, Pl. IX, No: 15- 16; Kassab-Tezgör 2010, 155, Pl 23, 38- Cat. 39; Kassab-Tezgör 2020, 28, Pl. V, 5: Cat 13, Pl. XXXIII.6.

12 Kassab-Tezgör 2002, 201, 212, Fig. 6; Kassab-Tezgör 2010b; Kassab-Tezgör, 2011, 260, Pl. XVIII; Kassab-Tezgör 2020, Pl. V-VI.

form, renk ve katkı maddeleri göz önüne alındığında C Snp I-1 formunun dip kısmı olduğu belirlenmiştir. Formun benzer örnekleri¹³; Topraichioi'da¹⁴, Tip E- Ia olarak adlandırılmış, MS 4. – 5. yüzyıla, Murighiol ve Iatrus'ta MS 4. yüzyıla¹⁵; Ereğli ve Tanais¹⁶ buluntuları MS 4. yüzyıl sonu – 5. yüzyılın başlarına; Iatrus¹⁷ buluntusu MS 4. – 5. yüzyıla; Olbia Pontica'da¹⁸ MS 4. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Demirci atölyesinde oldukça fazla sayıda üretildiği tespit edilen ve Sinop dışında farklı bir atölyede de üretildiği düşünülen, tipik Sinop formu olarak kabul edilen “C Snp III¹⁹” tipi, form, boyut ve işlevleri açısından iki tipe ayrılmıştır. C Snp III-1 olarak adlandırılan birinci tip, boyu 67 ile 74-75 cm., omuz çapı 22-25 cm., üst kulp bağlantısının üzerinden boyun uzunluğu 8-10,5 cm. arasında değişen amphoralardır. C Snp III-2 olarak adlandırılan ikinci tip ise boyu 75 cm. 'yi geçen, omuz çapı 19,5-21,5 cm., kulpların üstündeki boyun uzunluğu 10-14,5 cm. olan amphoraları kapsamaktadır. Ağız kenarında çift ve düz tek şerit bant bulunan her iki tipin ağız çapı genel olarak 7 ile 9 cm. arasında değişmektedir. Tip olarak dar ve uzun boyunlu, uzun gövdeli ve sivri dipile sonlanan ve “havaç form” olarak adlandırılmasını bu şeklienden alan Sinop üretimi amphoralarının, portakalımsı kırmızı renkli hamura, büyük ve küçük kapasiteli olarak iki farklı boyuta sahip olduğu belirlenmiştir²⁰. Kırmızımsı turuncu renkte olan bu amphoralar kent kazılarında ve müzelerde en çok karşılaşılan grubu oluşturmaktadır. Demirci atölyelerinde de en çok üretilen form olduğu belirlenen grup, tipolojik olarak ta çeşitlilik göstermektedir²¹.

Havaç formulu amphoranın Karadeniz Bölgesi dışında Suriye'de üretildiği de öne sürülmektedir. Zemer, formun kökeni için Lübnan'ı önermektedir. Lübnan Tripoli²² yakınlarında denizden ele geçen ve yine Tarsus'ta²³ bulunan form için MS 3. – 4. yüzyıl tarih aralığını aktaran Zemer, Cholot'un yayınından aldığı referans ile formun kökeninin muhtemelen Suriye olduğunu aktarmıştır²⁴. Sinop'ta yapılan kazı çalışmalarında tespit edilen fırınlarda bu formun üretildiği kesinlik kazanmıştır. Kentte üst üste tespit edilen fırınlardan ilkinden ele geçen portakalımsı kırmızı renkli amphora buluntuları, yanında ele geçen sikkelerin de yardımıyla MS 4. yüzyıl sonu, II. Theodosius (MS 402 – 450) zamanına tarihlendirilmiştir. Açık renkli hamurlu, dar-uzun kaideli amphoraların ise, II. Iustinianus Dönemine ait olduğu ve üretimi yapılan amphora grupları içinde en son tip olduğu anlaşılmıştır²⁵. Şarap

13 “C Snp I” formunun Karadeniz Bölgesi'ndeki dağılımı konusunda detaylı bilgi için bk. Magomedov – Didenko 2011.

14 Opaït v.d. 1991, Fig. 23- 1; Opaït 2004 b, Pl. 18- 5A.

15 Scythia Bölgesi'nde benzer buluntular tespit edilen yerleşimlerin detaylı listesi için bk. Opaït 1996, pl. 20- 5A.

16 Arsen'eva v.d. 1997, 190, Fig. 23, 24.

17 Böttger 1974, Abb. 2- OA; Bülow 2000, Abb.1- 1-6.

18 Krapivina 2010, Pl. 38- 14, 15, 20; Pl. 39- 12- 14.

19 Kassab-Tezgör 2010b; Kassab-Tezgör 2011, 260- 262; Kassab-Tezgör 2020, 25-33.

20 Kassab-Tezgör – Tatlıcan 1996, 354; Hamur özellikleri, katkı maddelerinin ve pişirim teknolojisi detayları için bk. Kassab-Tezgör 2002; Erten v.d. 2004, 106.

21 Kassab-Tezgör 2002, 201- 202.

22 Zemer 1978, 49, Pl. XIV, No. 40.

23 Goldman 1950, fig. 167, no. 831.

24 Zemer 1978, 49, Pl. 14- 40.

25 Kassab-Tezgör – Tatlıcan 1996, 353- 365; Kassab-Tezgör – Tatlıcan 1998, 423-442; Kassab-Tezgör –

taşıdığı düşünülen havuç formu amphoraların Lübnan²⁶ ve Mısır'da kazı ve batık buluntusu olarak ele geçmesi, dağılımının Akdeniz'in doğusundaki merkezlerle sınırlı kaldığını göstermektedir²⁷. Kilikia Bölgesinde ise yüzey araştırmalarında atık tabakaları içerisinde ele geçmesi, formun farklı bölgelerde de üretilmiş olabileceğini göstermektedir. Empereur ve Picon²⁸, Séleucie de Piérie'de yüzey araştırmasında tespit ettikleri form için, Seleucie 1 adlandırması yapmış, benzer örnekler yardımıyla tanımladığı formun uzun boyun ve şişkin karın yapısının karakteristik özellik olduğunu ve havuç formu olarak adlandırılabilceğini belirtmiştir. Formun benzer örnekleri; Adana, Antakya Müzesi, Ras al Basit, Trablus Lübnan, Mısır'da, Séleucie de Piérie, Tarsus gibi Kilikia kentleri²⁹ dışında, aynı zamanda Bodrum Müzesi'nde³⁰ de bulunmaktadır.

Elaiussa Sebaste'de ele geçen en fazla grubu oluşturan “*E.Sebaste Snp 2 a, b*” (Kat. 6-12; fig. 3- 6), C Snp III³¹ tipi ile aynı özellikleri göstermektedir. Havuç formu olarak adlandırılan C Snp III amphorasının dışa çekik, üçgen ve iki kademeli şekillendirilmiş ağız kenarı, formun en tipik özelliğidir. Silindir uzun boynu omuza doğru konikleşmektedir. Boyunda başlayan kısa, oval kulplar açılı bir şekilde omuza birleşmektedir. Gövde yapısı konik devam eden form, içi boş sivri dipile sonlanmaktadır. Buluntuların korunabilmiş boyutlarına bakıldığında; Kat. 6'nın Kassab Tezgör'ün³² C Snp III-2³³ olarak adlandırdığı form; Kat. 7 ve 12'nin³⁴ C Snp III-1³⁵ ile uyumlu olduğu görülmektedir. Kat. 6-10 ile 12'nin ağız kenarı, tipik form özelliği olan dışa çekik, çift kademeli bir yapıdayken, Kat.11 dışa çekik, hafif üçgen formudur.

Elaiussa Sebaste buluntularından, “*E.Sebaste Snp 2a*” (Kat. 6-10; fig. 3- 4, 5a) olarak adlandırılan tipik havuç formu amphoraların benzerleri, Gözlükule'de³⁶ MS 3. – 4. yüzyıla; Sucidava'da³⁷ (Dacia) MS 4. – 6. yüzyıla; Bodrum³⁸ ve Mersin³⁹ Müzelerinde bulunan amphoralar, benzer örnekler yardımıyla MS 3. – 4. yüzyıla;

Touma 2001, 105- 107.

26 Zemer 1978, 49.

27 Şenol – Kerem 2000, 93.

28 Empereur – Picon 1989, 232- 233, Fig. 9- 10.

29 Empereur – Picon 1989, 232- 233, Fig. 9- 10; Şenol 2018, 524, no. 445; Marchand 2007, 188, fig. 18 a-g.

30 Alpözen 1975, 22- 2, Pl. 17.

31 Kassab-Tezgör 2010b; Kassab-Tezgör 2011, 260, 262, Plate XIX, 1- 9; Kassab-Tezgör 2020, 25-33.

32 Kassab-Tezgör 1999, 123, Fig. 9- 10; Kassab-Tezgör 2002, 199-218, 214, Fig. 12-13; Erten v.d. 2004, 104, Fig. 1 b; Kassab-Tezgör 2006, 163, Fig. 28; Kassab-Tezgör 2011, 260-262.

33 Kassab-Tezgör 2010 a, 171, Pl. 3- 2, 5, Pl. 99, 2; Kassab-Tezgör 2020, Pl XIV-7, Pl XXXVII-2-6.

34 Elaiussa Sebaste buluntusu Kat. 11 daha önce sadece kontex buluntusu olarak yayınlanmış, MS 5. yüzyıl ortası – 6. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir (Ferrazzoli – Ricci 2007b, 528, Fig. 13).

35 Kassab-Tezgör v.d. 2003, 193, Pl.IV, No.17; 198, Pl.IX, No.17; Kassab-Tezgör 2011, 260, 262, Plate XIX, 1-9; Kassab-Tezgör 2020, Pl XXXVI- 4-7, XXXVII-1.

36 Goldman 1950, Pl. 166- 831.

37 Beltran-Lloris 1970, FORM 78, Fig. 238- 1.

38 Alpözen v.d. 1995, 69.

39 Şenol – Kerem 2000, 93, Lev. 17- 16.

Murighiol, Scythia Topraichioi'de⁴⁰ MS 4. – 5. yüzyıl ortasına; Iatrus'da⁴¹ (Moesia) MS 4. – 6. yüzyıla; Illychovka'da⁴² (Ukrayna) MS 5. – 7. yüzyıla; Anamur Müzesinde⁴³ MS 300 – 600'e; Beyrut'ta⁴⁴ MS geç 4. yüzyıla; Limyra'da⁴⁵ ele geçen dip parçası MS 4. – 5. yüzyıla; Tomi'de⁴⁶ MS 5. – 6. yüzyıla; İsrail, Güney Körfez (South Bap) Dor D batıındaki⁴⁷ Sinop olarak adlandırılan örnek MS 4. – 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Kerameikos'ta⁴⁸ ele geçen ve MS 3. – 6. yüzyıla tarihlendirilen amphora, Doğu Akdeniz, Balkanlar ve Kuzey Pontus'ta bulunan, Seleucie 1 olarak adlandırılan form olarak tanımlanmıştır. Paralel buluntular, Lübnan, Türkiye, Bulgaristan, Romanya ve Ukrayna'da tespit edilmiştir. Form gelişimi için MS 3. ve 6. yüzyıl gibi uzun bir süreç verilmiştir. Yine Doğu Akdeniz Bölgesinde bulunan Antiochia ad Cragum'da tespit edilen formun benzerleri MS 5. yüzyıl sonu – 6. yüzyıl tabakalarında tespit edilmiştir⁴⁹. Yayınların bugüne kadar vermiş olduğu verilere bakıldığında, Sinop'ta üretilen havuç formu amphoralar Doğu Akdeniz bölgelerine en fazla ihraç edilen grubu oluşturmaktadır⁵⁰.

Bölgesel ve yerel üretimleri ayırt etmemizi sağlayan en önemli unsur, hamur katkı maddeleri, kil rengi, doku ve yapısıdır. Bu nedenle sadece forma değil, hamur özelliklerine de bakmak ve araştırmak gerekmektedir. Makale konusunu oluşturan amphoralarda da tipik üretim merkezleri dışında farklı özellikler gösteren örnekler tespit edilmiştir. Ereğli Müzesinde C Snp III-1 tipine benzeyen bir grup amphoranın, farklı hamur özellikleri gösterdiği belirlenmiştir. Kahverengimsi turuncu renkte, iyi pişmiş, sert dokulu, boyun ve kulp civarı fazla pişmiş, iç kısmında, kalın beyaz astar benzeri bir tabaka bulunan, katkı maddesi olarak mat ve siyah demir oksit parçacıkları görülen hamur, tipik Sinop üretimlerinden farklıdır. Sinop amphoraları ile genel formları, biçimsel detayları ve şeritli - düz ağız çeşitlemesi açısından benzer olan bu formlar küçük boyutları ile Sinop amphoralarından ayrılmaktadır. 60-68 cm. yüksekliğe, 7-8 cm. ağız çapına, 19-22 cm. omuz çapına, kulplar üzerinden 7-10.5 cm. boyun uzunluğuna sahip formların dip kısmı daha kısa ve şişkin bir yapıya sahiptir⁵¹. Köken olarak Sinop'a ait olmayan bu amphoralar ağırlıklı olarak Karadeniz'in batı

40 Opaıt v.d. 1991, 217, Fig. 23- 4, 5; Fig. 24- 1, 2; 25- 1-3; Opaıt 1996, 281, Planşa 11- 1; Opaıt 2004a, 297, Fig. 11; Opaıt 2004 b, 138, Pl. 18- 8; Pl. 9- 1, 2.

41 Böttger 1974, Abb. 2- PD; Bülow 2000, 213, Abb 1- III, 2.

42 Sazanov 1995, 89, Fig. 1- 14.

43 Zoroğlu v.d. 2008, 49, Resim 7, 55- 57.

44 Reynolds 2010, 107, Fig. 4- a.

45 Seyer 2015, 72- 81.

46 Scorpan 1977, 283, Fig. 23, type XVII.

47 Kingsley 2002, Fig. 5.

48 Böttger 1992, 350, 343, Abb. 3- 14, Tafel, 102- 4, Kat. Nr. 79.

49 Antiochia ad Cragum 2015-2019 sezonunda yapılan seramik çalışmaları sırasında tarafımdan değerlendirmeye alınan seramiklerin içerisinde bu forma ait ağız kenarı, kulp ve diplerden oluşan gruplar tespit edilmiştir. Bu grupların da dahil olduğu çalışmalar ilerleyen yıllarda yayınlanacaktır. Seramik buluntuların değerlendirilmesi konusunda bana çalışma izni ve destek veren Prof. Dr. Michael Hoff'a teşekkürlerimi sunarım.

50 Erten v.d. 2004, 106.

51 Kassab-Tezđör 2011, 259- 264, Pl. XIX. 2-3,7-9.

kıyısında yer alan Topraichioi⁵², Sucidava⁵³, Tomis⁵⁴, Troemis, Halmyris ve Iatrus'da tespit edilmiş ve MS 4. ve 6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir. Crimea - Plaka burnu yakınlarında tespit edilen bir batıkta ele geçen aynı tipteki amphoralar MS 4. ve 7. yüzyıllara tarihlendirilmiştir⁵⁵. Tropaeum Traiani'de⁵⁶ demir oksit katkı maddeli amphora örneğinin de Güney Pontus üretim merkezlerinden birinde üretilmiş olabileceği düşünülmüş, MS 4. yüzyılın ortası – 5. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir. Ereğli Müzesi dışında, Samsun Müzesinde de bir örnek bulunmaktadır⁵⁷. Mısır'da üretilen ve MS 7. – 8. yüzyıla tarihlendirilen LR 7⁵⁸ olarak adlandırılan tipin genel form özellikleri açısından Sinop havuç formu amphoraya benzerliği ve Séleucie de Piérie'de⁵⁹ muhtemel bir atölyenin varlığı da bu formun Karadeniz dışında farklı bölgelerde üretiminin varlığını belgeler niteliktedir. Elaiussa Sebaste buluntularına bakıldığında, sadece form açısından değil, hamur katkı maddesi olarak piroksen, kireç, kuvars, kırmızı mineral gibi katkı maddelerinin varlığı, özellikle Sinop üretimi amphoralar ve tipik kil özellikleri ile örtüşmektedir⁶⁰.

Elaiussa Sebaste, havuç formu amphora buluntuları içerisinde, tipik Sinop kilinden farklılık gösteren, katkı maddesi olarak içerisinde demir oksit bulunan örnekler de mevcuttur⁶¹ (Kat. 11-12; fig. 5b, 6). Bu buluntular “*E.Sebaste Snp 2b*” olarak adlandırılmıştır. Amphoralardan Kat. 11, ağız kenarının dışa çekik, kademesiz oluşu ile katkı maddesinin yanı sıra form açısından da tipik formlardan farklılık göstermektedir. Bu amphoralar muhtemelen yine Karadeniz Bölgesinde farklı bir yerleşimde üretilmiş olmalıdır⁶². Opaıt⁶³, tipik Sinop kilinden farklılık gösteren, katkı maddesi olarak içerisinde demir oksit bulunan, fakat form olarak benzer örneklerin Iatrus, Chersonesos, Kursk, Tomis ve Sucidava'da bulunduğunu, bu farklı amphoraların üretim merkezi olarak Böttger'in Bosphorus Krallığındaki bir merkez olabileceğini öne sürdüğünü aktarmıştır. Araştırmacı⁶⁴ daha sonra yaptığı detaylı form ve kil içeriği çalışmasında Sinop amphoralarını taklit⁶⁵ eden grupların varlığından ve bu amphoraların sadece Karadeniz'in kuzey ve batı bölgelerinde

52 Opaıt 1996, Pl. 11- 1, 20- 6.

53 Beltran-Lloris 1970, FORM 78, Fig. 238- 1

54 Scorpan 1977, 283- 284, Fig. 23, Type XVII.

55 Kassab-Tezgör 2011, 262; Waksman v.d. 2014, 920.

56 Grigoraş – Panaite 2021, 89, Inv 14.

57 Kassab-Tezgör 2011, 262, Pl. XIX.4-5.

58 Pieri 2005; 131, Fig. 86- 7; Kassab-Tezgör 2011, 262.

59 Empereur – Picon 1989, 232- 233, Fig. 9- 10.

60 Halen devam etmekte olan petrografik analizler sonucunda, amphoraların kil katkı maddesi ve teknoloji arasındaki fark daha net olarak belirlenebilecek, araştırmacılar tarafından yapılan analiz sonuçları ile karşılaştırılabilecektir. Morfolojik olarak gözlemlenen bu farklılıklardan dolayı, tipik Sinop kili olan örnekler “E.Sebaste Snp 2a”, Sinop kilinden farklılık gösteren örnekler “E.Sebaste Snp 2b” adlandırması verilmiş, böylece ileride tamamlanacak köken belirleme çalışmalarında şimdiden bir ayırım yapılmıştır.

61 y.dn.

62 Prof. Dr. D. Kassab-Tezgör, Prof. Dr. A. Opaıt ve Prof. Dr. S. Y. Vnukov'a, Elaiussa Sebaste buluntularının değerlendirme sürecindeki yardımlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

63 Opaıt 1991, 219, 241, Fig. 23-5.

64 Opaıt 2010, 371, 373, 379, 393.

65 “Taklit” olgusu henüz netlik kazanmamış ve halen tartışılan bir konudur. Konu ile ilgili farklı bir öneri için bk. Kassab-Tezgör 2011, 263-264.

değil, aynı zamanda Atina, Filistin ve Doğu Akdeniz'de de bulunduğunu belirtmiştir. Buluntuların da gösterdiği gibi, üretildiği dönem içerisinde popüler bir form olduğu sylenilecek olan havuç tipli amphoranın, Sinop dışında farklı merkezlerde de üretilme olasılığı yüksektir. Chersonesos, Belbek Vadisi, Bezmyannaya, Mangup, Troesmis ve Topraichioi'de tipik Sinop kilinden farklı olarak bulunan örnekler bu düşünceyi destekler niteliktedir. Opaış'in yaptığı çalışmada 5 varyant olarak ayrılan form, amphora tasarımındaki bu yeni modanın Pontus'a hızla yayıldığını ve kuzeydeki mlekilerin Sinop "havuç" amphorasını en başından beri taklit ettiğini ikna edici bir şekilde göstermektedir. Zamanla Sinoplu mlekiler tarafından şekillendirilmiş bu form, bazı Heraclea Pontica ve Chersonesos atölyeleri tarafından hızla benimsenmiş ve benzer formda üretimler yapılmıştır. Bu amphoralar aslına o kadar benzemektedir ki, fark ancak detaylı hamur özelliklerinin incelenmesi sonucu anlaşılabilmektedir. Kuzey Pontus, Topraichioi Dobrudja'da, Tip 2 grubu içerisinde değerlendirilen, MS 4. yüzyıl sonları – 5. yüzyılın başlarına tarihlenen havuç tipli amphora, demir oksit içeriğine sahiptir. Benzer kil içerikli amphora Troesmis'te de ele geçmiştir. Troesmis rneği, hamur olarak Topraichioi örneğine çok benzese de, dış kısmının beyazımsı bir astarla kaplanmış olması, Kuzey Pontus mlekilerinin kullandığı tekniği göstermesi açısından nemlidir⁶⁶. Topraichioi kesit fotoğrafı, Troesmis astar rengi ve özelliği Sebaste buluntusu Kat. 11, 12 ile benzerlik göstermektedir. Elaiussa Sebaste buluntuları gibi tipik Sinop kili olmayan benzer rnekler, Tip E- I d / Kuzmanov 11 olarak adlandırılan Topraichioi'de⁶⁷ MS 4. – 5. yüzyıla, Tomi'de⁶⁸ MS 5. – 6. yüzyıla; Troesmis'te⁶⁹ MS 3. – 4. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Sebaste buluntusu (Kat.12) gibi dışa çekik, kademesiz ağız kenarı olan benzer rneği ise Topraichioi'de⁷⁰ MS 4. – 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Form dışında hamur katkı maddesi ve dışındaki astar uygulaması açısından benzer rnekler Chersonesos ve Doğu Kırım'da da tespit edilmiřtir⁷¹. Turuncu renkli ve Sebaste buluntuları gibi krem veya beyazımsı astar ile kaplanmış olan bir diğer örnek ise, Beyrut'ta tespit edilmiş, MS 6. yüzyıla tarihlendirilmiřtir⁷².

Demirci'de üretilen diğer bir amphora olan "D Snp I⁷³" olarak adlandırılan form soluk beyazımsı rengi ile diğer gruplardan ayrılmaktadır. Form, ucu yuvarlaklaştırılmış, dışa çekik ağız kenarı; omuza doğru konikleşen silindirik boyun; ağız kenarının altından başlayan ve dik açıyla omuz üzerinde gövdeyle birleşen, yivli, oval kesitli kulp; kalın yivli, ovoidal gövde ve dışbükey yuvarlak formlu dip ile sonlanmaktadır. Özellikle dip kısmı ile genel olarak, ilham aldığı dřnlen⁷⁴ LR 1 amphoralarına benzeyen formun MS 6. – 7. yüzyılda üretilen geç bir form olduğu belirlenmiştir. Formun az sayıda turuncu hamurlu örneklerinin olmasının yanı sıra bu renk farklılığının pişirme

66 Opaış 2010, 396-397, Fig. 9.5, 9.6, 10.20.

67 Opaış 1996, pl. 20- 6; Opaış v.d. 1991, Fig. 24.1; Opaış 1991, 219, Fig. 23-5; Opaış 2004 b, 138, Pl. 18- 7.

68 Scorpan 1977, 283-284, Fig. 23, type XVII.

69 Opaış 1980, 323, Type IX, 309, pl. X.3, 313, pl. XII.4.

70 Opaış 1996, 217, pl. 20- 6; Opaış 2004 b, 138, pl. 18.6.

71 Fedoseev v.d. 2010, 81-83, Pl II, 24.

72 Pieri 2007, 309, Fig. 10.

73 Kassab-Tezgör 2010b; Kassab-Tezgör 2011, 262- 263, Pl. XX-1.

74 Kassab-Tezgör 2020, 36.

sıcaklığından kaynaklandığı, aslında hamur katkı maddesi ve özelliklerinin C ve D gruplarında da aynı olduğu sonucuna varılmıştır⁷⁵. Sinop kıyısında yapılan su altı çalışmalarında, MS 5. – 6. yüzyıla tarihlendirilen amphora içerisinde bulunan zeytin çekirdeği sayesinde, taşınan malzemenin zeytinyağı olabileceği düşünülmüştür⁷⁶. Ibida'da ele geçen bir amphoranın içinde ele geçen reçineden dolayı ise içeriğinin şarap olduğu önerilmiştir⁷⁷. Pieri'nin⁷⁸ genel bir tipolojisini yaptığı standart LR 1 amphoraları ile benzerlikler görülen LRA Snp 1 formunun ise üretim nedeninin, LR 1 amphorasının dönemin popüler ürünü olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir⁷⁹. LR 1'in temel olarak morfolojisini taklit eden benzer örnekler Mangup'ta MS 6. yüzyılın 3. çeyreğine, Pompeiopolis'te ise MS 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bu buluntuların kırmızı renkli kil ile üretilenlerinin LRA 1 ile benzerliklerinin inandırıcı olması nedeniyle açık renkli bir astar ile kaplandığı da öne sürülen görüşler arasındadır⁸⁰. “*E.Sebaste Snp 3*” olarak adlandırılan ve şu ana kadar 25 adet, ağız kenarı, kulp, boyun ve gövde parçası şeklinde tespit edilen form (Kat. 13; fig. 7), D Snp I / LRA Snp 1⁸¹ grubu ile benzerlikler göstermektedir. Benzer örnekler Sinop Müzesinde bulunmaktadır. D Snp tipi ile LRA Snp 1 tipini ayırt etmek için özellikle amphoranın gövde kısmından daha fazla parçaya sahip olmak gerekmektedir. Bu nedenle Sebaste buluntularında kataloga eklenen örneğin yanı sıra tespit edilen gövde ve kulp parçaları nedeniyle bu tipin tipolojik tanımlaması ve analogik çalışması yapılırken D Snp / LRA Snp 1 grubu adlandırılması kullanılmıştır.

Dıbsi Faraj, Ras el-Bassit, Ras Ibn Hani'de tespit edilen formun yaklaşık 70 adet örneği, Séleucie de Piérie'da yapılan kazılarda ele geçmiş ve şu an Antakya Müzesinde bulunmaktadır. Bu buluntular da formun Fırat ve Suriye kıyılarına ticaretini belgelemektedir⁸². Amphoralar üzerinde yapılan analiz sonuçlarında, Ibn Hani buluntusu kil yapısı olarak Sinop'u, Tanais'de ele geçen amphora ise Heraclea Pontica'yı işaret etmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak beyazımsı renkli amphora kilinin sadece Sinop atölyelerinde kullanılmadığı belirlenmiştir⁸³. Dağılımı Ürdün ve İsrail'e⁸⁴ kadar genişleyen formun benzer örnekleri, Marmaris⁸⁵ ve Anamur⁸⁶ Müzelerinde de bulunmaktadır. Dinogetia'da⁸⁷ MS 5. – 6. yüzyıla; Gelibolu Hamzaköy'de⁸⁸ MS 6. yüzyılın ikinci yarısına; Anamur'da⁸⁹ MS 7. yüzyıla; Mersin

75 Kassab-Tezgör 2011, 262- 263.

76 Tatlıcan v.d. 1999 b.

77 Opaıt – Paraschiv 2012, 117, Fig. 8.

78 Pieri 2005.

79 Smokotina 2015, 129; Kassab-Tezgör 2020, 40.

80 Smokotina 2015, 129.

81 Kassab-Tezgör 2002, 199-218, 214, Fig. 14-15; Kassab-Tezgör 2010 a, 171- 172, Pl. 3- 6, 7; Pl. 99- 3-4; Kassab-Tezgör 2011, 262- 263, Pl. XX-1; Kassab-Tezgör 2020, 34-43, Pl XVIII, 3-4, 6.

82 Kassab-Tezgör – Touma 2001, s. 108 -111, Fig. 2, 3; 110, Fig. 6- 9, 11.

83 Erten v.d. 2004, 113.

84 Erten v.d. 2004, 106.

85 Şenol 2003, 100, 35.

86 Autret v.d. 2016, Res.1.

87 Opaıt v.d. 2020, 385, Fig.4-24.

88 Türker 2005, Res. 3, Kat. No. 3, Çizim 3.

89 Williams 1989, Fig. 61, No. 576.

Müzesi⁹⁰ ve Haifa Müzesi'nde⁹¹ bulunan örnekler MS 7. yüzyıla, Beyrut'ta⁹² MS 6. yüzyıl ortasına; Saraçhane'de⁹³ MS 11. – 12. yüzyıla; İskenderiye'de⁹⁴ MS 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Kilikia'daki yerleşimlerde çok fazla tespit edilemeyen formun Sebaste dışında Taşucu Müzesinde⁹⁵, Antiochia'da⁹⁶, Antiochia ad Cragum'da⁹⁷ tespit edilmiş birkaç örneği bulunmaktadır (fig. 8).

Değerlendirme

MÖ 3. yüzyıldan sonra Akdeniz ve Karadeniz Bölge kentleri arasında ticari ilişkiler artarak, amphora üretimi bölgesel özellikler kazanmaya başlamış⁹⁸ ve her iki bölge, kendine özgü amphoraları üreterek markalaşmıştır. Hellenistik ve Roma Dönemlerine oranla işlevselliğin ön planda olduğu Geç Antik Çağ'da, temel gıdalarda yerel üretimler ön plana çıkmış, bu ürünlerin en önemli ambalajı olan amphoralar, ürünlerin nereden geldiğini, bir anlamda kalitesini göstermesi açısından da önemli bir veri kaynağı olmuştur. Bu nedenle kolay şekillendirilebilir olan formlar, popülerlikleri ile de orantılı olarak farklı merkezlerde benzer şekillerde üretilmiştir. Geniş bir coğrafi alanda, değişik formlarda üretilen ve yayılan amphoralar, ekonomik önemi olan tarımsal ürünlerin hareketinin doğrudan kanıtları⁹⁹ olduğundan, dağılımları, üretim merkezlerinin ticari ilişkileri hakkında yorum yapmamızı kolaylaştırmakta, ticari rotaları belirlememizi sağlamaktadır. Makalenin konusunu oluşturan amphora buluntuları da iki bölge arasındaki ticari ilişkilere yeni bir kanıt oluşturmaktadır.

Karadeniz ile Akdeniz Bölgeleri arasında Hellenistik Dönem'den itibaren ticari ilişkilerin varlığı bilinmektedir¹⁰⁰. Bu çalışmada sunulan amphoraların Elaiussa Sebaste'de varlığı ve kentin kendi üretimi, çağdaş olan LR 1 amphoralarının¹⁰¹ da Karadeniz Bölgesi kentlerinde tespit edilmesi MS 4. – 7. yüzyıllar içerisinde iki bölge arasındaki ticari ilişkileri göstermesi açısından önemlidir. D Şnp I tipi ile LR 1 amphoralarının form açısından benzerlikleri¹⁰² de iki bölge arasındaki ilişkilere ve etkileşimlerine kanıt niteliğindedir. MS 4. yüzyıldan itibaren Doğu Akdeniz merkezlerinin ürünlerinin ticarete etkin olmasını, özellikle bölge üretimi olan LR 1 amphoralarının pek çok yerleşimde ele geçmesi kanıtlamaktadır¹⁰³. LR 1

90 Şenol – Kerem 2000, Levha 16- 12.

91 Zemer 1978, Pl. XXVI, Res. 79.

92 Pieri 2007, Fig. 10-4; Reynolds 2010, 107, Fig. 7, e.

93 Hayes 1992, Fig. 26- 6.

94 Şenol 2003, 100, 35; Şenol 2009, 288- 134; Mısır için bk. Şenol 2018, 526, no. 446. Inv. no. 28085.

95 Şenol 2009, 288- 134.

96 Prof. Dr. D. Kassab-Tezgör ile sözlü görüşme.

97 bk. dn. 46. Antiochia ad Cragum Kazılarında tarafımdan yapılan seramik çalışmaları sonucunda söz konusu forma ait parçalar tespit edilmiştir. Kazı ve seramik çalışmaları halen devam ettiğinden bahsedilen formun örnek sayısının artması da olasıdır.

98 Şenol 2009, 14- 16.

99 Williams 2005, 157; Disantarosa 2009, 122- 124.

100 Boer 2006, 41-42, Fig. 5.

101 LR 1 amphoraları hakkındaki tipolojik, analogik çalışmaların detaylı sunumu ve Elaiussa Sebaste üretimi LR 1 amphoraları hakkında detaylı bilgi için bk. Kızırlarşlanoğlu 2016; Kızırlarşlanoğlu – Aytek 2018.

102 Kassab-Tezgör 2011, 264; Kassab-Tezgör 2020, 40.

103 Şenol 2008, 114- 115.

amphorasının Kilikia Bölgesinde bu kadar yoğun üretilmesinin nedeni, artan tarımsal üretimin diğer bölgelere ihraç edilmesi olmalıdır¹⁰⁴. Bu durum bölgenin ekonomik verimliliğinin yanı sıra siyasi – politik düzeninin değişmesi ile de açıklanmaktadır. Doğu Roma İmparatorluğu'nun kurulması ve başkentin Konstantinopolis olması nedeniyle ticari sistemdeki ürün temin edilen bölgeler ve bununla bağlantılı olarak ticaret rotalarında değişiklikler olmuştur¹⁰⁵. Bu değişiklik Elaiussa Sebaste kentinde de, tespit edilen ithal formlarla kendini göstermektedir. Antik Çağ'da ticaret rotalarını belirleyen en önemli unsurlardan biri de deniz yolu ulaşımıdır. Karayolu dışında, deniz ulaşımının çok daha fazla tercih edilmesi, liman kentlerine olan ilgiyi arttırmış, kıyı kentlerinin gelişmesini sağlamıştır. Karadeniz Bölgesini ticaret sistemine dahil eden en önemli limanlar, Sinop ve Trapezus'tur. Sinop aynı zamanda, Orta ve Kuzey Anadolu Bölgesi'nin doğal limanı oluşu ile de önemli bir konuma sahiptir¹⁰⁶. Bu iki önemli liman sayesinde ticaret sistemi içerisinde transferi sağlanan tüm ürünler batı, kuzey ve güneye, aynı limanlar aracılığıyla Anadolu'nun içlerine ulaştırılabilmektedir¹⁰⁷. Neredeyse kuruluşundan itibaren bir liman kenti olan Elaiussa Sebaste'de denizyolu ulaşımı ile ticari faaliyetlerini geniş alanlara yayabilmiştir. Kentin, Geç Roma – Erken Bizans Döneminde Kilikia, Ege, Karadeniz Bölgesi, Kıbrıs, Kuzey Afrika, Mısır ve Suriye – Filistin ticaret sisteminde çok daha aktif rol almaya başladığını ele geçen amphora ve yine aynı döneme tarihlenen Kıbrıs, Afrika ve Foça üretimi kırmızı astarlı servis kapları ve pişirme kapları da göstermektedir¹⁰⁸. Elaiussa Sebaste kentinde üretilen LR 1 formunun tespit edildiği diğer bölge kentlerinin, özellikle MS 4. yüzyıl sonu – 7. yüzyıl başı aralığındaki sürece tarihlenen buluntularının benzer olması, sistemli bir ticari rotanın varlığını, satılan ve alınan ürünlerde bir standartlaşmanın olabileceğini düşündürmektedir. Bu tarih aralığında belirgin olarak bazı formların ve bölge üretimlerinin ön plana çıkması da ticari rota ve yönelimi göstermesi açısından önemlidir. İleride tamamlanacak istatistik çalışmaları sonrası bu konu hakkında daha somut veriler de elde edilebilecektir. Elaiussa Sebaste kentinde Doğu Akdeniz'in neredeyse tüm üretim merkezlerine ait amphoralar ile bazı günlük kullanım ve kırmızı astarlı servis kapları tespit edilmiştir. Suriye-Filistin, Afrika ve Ege Bölgesi üretimlerinin yoğun olduğu kentte, yapılan son depo ve kazı çalışmaları sayesinde Karadeniz ve Mısır kökenli formların da azımsanamayacak sayıda olduğu belirlenmiştir. Buluntuların yoğunluğu ve diğer bölgeler ile örtüşmesi, Elaiussa Sebaste'nin limanlarının da varlığı ile büyük bir ticaret ağının içerisinde olduğunu göstermektedir. Buluntular aracılığıyla kentin ve bölgenin tarihsel süreç içerisindeki durumunu belgeleme şansı da bulunmuştur. Sebaste'nin yerel amphora üretimini MS 5. – 6. yüzyıl sonu aralığında arttırmış olması, diğer pek çok bölge üretimleri gibi, Karadeniz formlarından özellikle C Snp grubunun kentte sayıca fazla bulunması ile de örtüşmekte, dönemin ekonomik ve ticaret hayatı hakkında da somut veri haline gelmektedir. LR 1 amphoralarının Karadeniz'de en yoğun dağılım gösterdiği dönemin

104 Durukan 2015, 242.

105 Detaylı bilgi için bk. Morrişon – Sodini 2002, 171- 220.

106 Tatlıcan v.d. 1999b.

107 Detaylı bilgi için bk. Sevin 2001, 4 – 13; Keleş 2003.

108 Ferrazzoli – Ricci 2007a, 671- 688.

de MS 5. – 6. yüzyıllar¹⁰⁹ olması, bu verileri destekler niteliktedir. MS 7. yüzyılın başlarına doğru LR 1 amphoralarının küçük kapasiteli olarak üretilmesi ve kente ithal edilen formların çeşitliliği ile sayısındaki azalma da dönemin ekonomik sürecinin getirisi, Sebaste'deki yansması olarak kabul edilebilir.

Akdeniz Bölgesi gibi Karadeniz Bölgesinde de farklı yerleşimlerde aynı ve farklı yerel amphora formlarının üretildiği bilinmektedir¹¹⁰. Bu nedenle Elaiussa Sebaste buluntularının değerlendirildiği bu makale çalışmasında, form ve özellikle hamur katkı maddelerindeki farklılıklardan dolayı genel bir tanımlama yapabileceğimiz, Karadeniz amphoraları başlığı tercih edilmiştir. Elaiussa Sebaste kazılarında şu ana kadar sınıflandırılıp istatistiği yapılan ve Kassab-Tezgör'ün¹¹¹ yaptığı tipolojik çalışmada Tip C Snp I-1, C Snp III- 1, 2, D Snp I / LRA Snp 1 olarak adlandırılan formlar ile benzer olan amphora buluntuları içerisinde “*E.Sebaste Snp 1*” tipinden 15; “*E.Sebaste Snp 2*” tipinden 92; “*E.Sebaste Snp 3*” tipinden ise 25 adet, ağız kenarı, kulp, dip ve gövde parçalarından oluşan toplam 132 adet amphora parçası tespit edilmiştir. Devam edecek olan seramik tasnif ve tanımlama çalışmaları sonrasında bu sayının artacağı büyük bir ihtimaldir. Buluntular, konteksleri ve beraber ele geçen diğer seramik grupları ile değerlendirildiğinde “*E.Sebaste Snp 1*” buluntusu MS 4. yüzyıl sonu – 5. yüzyıla başına; “*E.Sebaste Snp 2 ve 3*” buluntuları MS 5. – 6. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Makale çalışması, kentte Karadeniz Bölgesi üretimlerinin varlığını belgelemesi açısından oldukça önemlidir. Bu veriler sayesinde dağılım haritalarındaki eksik te biraz olsun kapatılabilecek, araştırmacıların ticaret rotaları ile ilgili yapacakları çalışmalarda, bu sistem içerisinde Elaiussa Sebaste antik kenti de yer bulabilecektir.

Katalog¹¹²

- 1- E.Sebaste Snp 1 (Fig. 1a); H: 16.2 cm.; A.Ç.: 5.5 cm.; K.Ç.: 4 x 2.9 cm.; H.R.: 2.5 YR 6/8- 5/8.
- 2- E.Sebaste Snp 1 (Fig. 1b); H: 11.3 cm.; A.Ç.: 11 cm.; H.R.: 7.5YR-7/4; Y.R.: 7.5YR-6/4.
- 3- E.Sebaste Snp 1 (Fig. 2a); H: 7.7 cm.; H.R.: 2.5YR-5/6; Y.R.: 2.5YR-5/6.
- 4- E.Sebaste Snp 1 (Fig. 2b); H.: 8.6 cm.; H.R.: 2.5YR-5/6; Y.R.: 7.5YR-7/6.
- 5- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 2c); H.: 8.7 cm.; H.R.: 2.5YR-5/6; Y.R.: 2.5YR-6/6.
- 6- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 3a); H.: 38.6 cm.; A.Ç.: 6.2 cm.; K.Ç.: 2.9x2.1 cm.; H.R.: 2.5YR-5/6; Y.: 5YR-7/6.
- 7- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 3b); H.: 20.6 cm.; A.Ç.: 7.9 cm.; K.Ç.: 3.6x2 cm.; H.R.: 2.5YR-5/6; Y.R.: 5YR-7/6.
- 8- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 4a); H.: 7.7 cm.; A.Ç.: 9.4 cm.; H.R.: 2.5YR-5/6; Y.R.: 5YR-7/6.
- 9- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 4b); H.: 7.7 cm.; A.Ç.: 6 cm.; H.R.: 7.5YR-6/4; Y.R.: 7.5YR-7/4.
- 10- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 5a); H.: 9 cm.; A.Ç.: 5.5 cm.; H.R.: 7.5YR-6/6; Y.R.: 7.5YR-5/3.
- 11- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 5b); H.: 18.2 cm.; A.Ç.: 6 cm.; H.R.: 2.5YR-5/6; Y.R.: 2.5YR-6/6; A.R.: 10 YR

109 Reynolds 2005, 565; LRA 1 amphoraları dağılım haritaları ve ticari rotaları hakkında detaylı bilgi için bk. Scorpan 1977, 269- 296; Pacetti 1995, 273- 279; Karagiorgou 2004, 37- 58; Kızıarslanoğlu 2016; Kızıarslanoğlu – Aytek 2018.

110 Kassab-Tezgör 2011, 197.

111 Kassab-Tezgör 2011; Kassab-Tezgör 2020.

112 H: Yükseklik; A.Ç.: Ağız Çapı; K.Ç.: Kulp Çapı; H.R.: Hamur Rengi; Y.R.: Yüzey Rengi; A.R.: Astar Rengi.

8/3.

12- E.Sebaste Snp 2 (Fig. 6); H.: Restitüsyon sonrası 76.6 cm.; korunan ağız+boyun+omuz: 25.4cm.; korunan gövde+dip: 39.8 cm.; A.Ç.: 6.3 cm.; K.Ç.: 3.2x2 cm.; H.R.: 2.5YR-6/6; Y.R.: 5YR-6/6; A.R.: 10 YR 8/3;

13- E.Sebaste Snp 3 (Fig. 7); H.: 5.8 cm.; A.Ç.: 6.3 cm.; K.Ç.: 3x2.7 cm.; H.R.: 2.5 Y 8/2 – 8/4.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

AST: Araştırma Sonuçları Toplantısı.

ANMED: Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri.

CCE: Cahiers de la Ceramique Egyptienne. Amphores d'Égypte de la Basse Époque à l'époque arabe. Institut français d'archéologie orientale (IFAO), le Caire, 2007.

KST: Kazı Sonuçları Toplantısı.

LRCW: Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean. Archaeology and Archaeometry.

MASROP: Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu.

TAD: Türk Arkeoloji Dergisi.

PATABS I: Production and Trade of Amphorae in the Black Sea. Actes de la Table Ronde internationale de Batumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006.

PATABS II: Production and Trade of Amphorae in the Black Sea. Acts of the International Round Table Held in Kiten, Nessebar and Sredetz, September 26-30, 2007.

PEUCE VIII: Rapoarte Asupra Cercetărilor de Arheologie, Numismatică și Istorie, 1977-1978, Tulcea.

PEUCE X: Studii și Comunicări de Istorie Veche, Arheologie și Numismatică, Tulcea.

Alpözen 1975 Alpözen, T. O., "Bodrum Müzesi Ticari Amphoraları", TAD, XXII-2, 5-32.

Alpözen v.d. 1995 Alpözen, T. O. – Özdaş, A. H. – Berkaya, B., Commercial Amphoras of the Bodrum Museum of Underwater Archaeology, Maritime Trade of the Mediterranean in Ancient Times, Bodrum Museum of Underwater Archaeology Publication No. 2, Bodrum.

Arsen'eva v.d. 1997 Arsen'eva, T. – Kassab-Tezgör, D. – Naumenko, S., "Un depotoir d'atelier d'amphores a Pate Claire. Commerce entre Heraclee du Pont et Tanais a l'époque Romaine", Anatolia Antiqua V, 187-189.

Autret v.d. 2016 Autret, C. – Kızırlanslanoglu, H. A. – Rauh, N., "Batı Kilikia Amphora Araştırmalarında Yeni Gelişmeler", ANMED, 1-5.

Beltran-Lloris 1970 Beltran-Lloris, M., Las Anforas Romanas en España, Zaragoza.

Boer 2006 Boer, J. G., "Sinopean Amphorae on the Western Pontic Coast", Pontos Euxeinos, 35-44.

- Böttger 1974 Böttger, B., "Die Importkeramik aus dem Spätantiken Donaulimeskastell Iatrus in Nordbulgarien, (Zu Aspekten ihrer Wirtschaftshistorischen Interpretation)", Actes du IX Congres International D'Etudes sur les Frontieres Romaines Mamaia, 6-13 Septembre 1972, Köln, Wien, 131-136.
- Böttger 1992 Böttger, B., "Die Kaiserzeitlichen und Spätantiken Amphoren aus dem Kerameikos", *Mittelungen des Deutschen Archaologischen Instituts* 107, 315-381.
- Bülow 2000 Bülow, G. V., "Anmerkungen zur Keramik aus dem Spätantiken Limeskastell Iatrus (Moesia Secunda), *Rei Cretariae Romanae Favtorvm ACTA* 36, Abingdon, 211-216.
- Demirci – Akyol 1996 Demirci, Ş. – Akyol, A. A., "Sinop Amfora Atölyelerinden Ele Geçen Örneklerle Bir Çalışma", *11. Arkeometri Sonuçları Toplantısı* (1995), 53-62.
- Disantarosa 2009 Disantarosa, G., "Le Anfore: Indicatori Archeologici di Produzione, delle Rotte Commerciali e del Reimpiego nel Mondo Antico", *Classica et Christiana* 4/1, 119-232.
- Durukan 2015 Durukan, M., "Geç Antik Çağ'da Doğu Akdeniz'deki Ekonomik Gelişmenin Nedenleri: İpek Yolu ve Baharat Yolu'nun Rolü, LR1 Amphoraları ve Kilikia'daki Diğer Kanıtlar", *Adalya XVIII*, 241-253.
- Empereur – Picon 1989 Empereur, J. Y. – Picon, M., "Les regions de production d'amphores impériales en Méditerranée Orientale", *Anfore Romane e Storia Economica: Un Decennio Di Ricerche*, Collection De L'Ecole Française De Rome 114, 224-248.
- Erten v.d. 2004 Erten, H. N. – Kassab-Tezgör, D. – Türkmen, I. R. – Zararsız, A., "The Typology and Trade of the Amphorae of Sinope. Archaeological Study and Scientific Analyses", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean* (ed. J. Eiring – J. Lund), *Monographs of the Danish Institute at Athens Volume 5*, 103-115.
- Fedoseev v.d. 2010 Fedoseev, N. F. – Domzalski, K. – Opaş, A. – Kulikov, A. V., "Post-Justinian Pottery Deposit from Pantikapaion – Bosphoros: Rescue Excavations at 12, Teatral'naja St. in Kerch, 2006", *Archeologia* 61, 63-94.
- Ferrazzoli – Ricci 2007a Ferrazzoli, A. F. – Ricci, M., "Elaiussa Sebaste: Produzioni e Consumi di Una Citta della Cilicia tra V e VII secolo", *LRCW 2, BAR International Series 1662, Volume II* (ed. M. Bonifay – J. C. Trégliã), Oxford, 671- 688.
- Ferrazzoli – Ricci 2007b Ferrazzoli, A. F. – Ricci, M., "Gli Scambi e le Rotte Commerciali nel Bacino del Mediterraneo Orientale in Epoca Romana e Primo Bizantine sula Base del Materiale Anforico Proveniente dallo Scavo di Elaiussa Sebaste in Cilicia (Ayash, Turchia), *Actas V Jornadas Internacionales de Arqueologia Subacuatica* (ed. J. P. Ballester – G. Pascual), Valencia, 521-530.
- Garlan – Kassab Tezgör 1996 Garlan, Y. – Kassab-Tezgör, D., "Prospection d'ateliers d'amphores et de ceramiques de Sinope", *Anatolia Antiqua* IV, 325-334.
- Garlan – Tatlıcan 1999 Garlan, Y. – Tatlıcan, İ., "Premieres Fouilles de L'Atelier Amphorique de Zeytinlik I a Sinope", *Production et Commerce des Amphores Anciennes en mer Noire, Provence* (ed. Y. Garlan), 21-25.
- Goldman 1950 Goldman, H., *Excavation at Gözlükule, Tarsus, Volume I - II, The Hellenistic and*

- Roman Periods, New Jersey.
- Hayes 1992 Hayes, J. W., Excavations at Saraçhane in İstanbul, Volume II, The Pottery, Princeton, New Jersey.
- Karagiorgou 2004 Karagiorgou, O., "Mapping Trade by the Amphora", Byzantine Trade, 4th-12th Centuries, The Archaeology of Local, Regional and International Exchange, Papers of the Thirty - Eighth Spring Symposium of Byzantine Studies (ed. M. M. Mango), St John's College, University of Oxford, , March, 37-58.
- Kassab-Tezgör 1995 Kassab-Tezgör, D., "Demirci-Sinop Anfora Atölyelerinin Kazısı", KST 17, 277-291.
- Kassab-Tezgör 1996 Kassab-Tezgör, D., "Fouilles des ateliers d'amphores a Demirci pres de Sinop en 1994 et 1995", Anatolia Antiqua VI, 335-354.
- Kassab-Tezgör – Tatlıcan 1996
Kassab-Tezgör, D. – Tatlıcan, İ., "Sinop - Demirci Anfora Atölyelerinin 1995 Kazısı", KST 18-2, 353-365.
- Kassab-Tezgör – Tatlıcan 1998
Kassab-Tezgör, D. – Tatlıcan, İ., "Fouilles des ateliers d'amphores à Demirci près de Sinop en 1996 et 1997", Anatolia Antiqua VI, 423-442.
- Kassab-Tezgör – Dereli 2001
Kassab-Tezgör, D. – Dereli, F., "Sinop-Demirci Amphora Atölyeleri 2000 Kazısı", KST 23-2, 235-242.
- Kassab-Tezgör – Touma 2001
Kassab-Tezgör, D. – Touma, M., "Amphores Exportees de Mer Noire en Syrie du Nord", Anatolia Antiqua IX, 105-115.
- Kassab-Tezgör 2002 Kassab-Tezgör, D., "La production Sinopéenne et ses relations avec la colchide à l'époque Romaine", Pont Euxin et Commerce: la genèse de la "route de la soie", Actes du IXe Symposium de Vani (Colchide, 1999), Année, 199-218.
- Kassab-Tezgör v.d. 2003 Kassab-Tezgör, D. – Lemaitre, S. – Pieri, D., "La collection d'amphores d'İsmail Karakan a Sinop, Anatolia Antiqua XI, 169-200.
- Kassab-Tezgör 2006 Kassab-Tezgör, D., "Excavations of the Workshop of Amphoras of Demirci, Close by Sinope", Dziebani, Journal of the Georgian Archaeology, Tbilisi 17- 18, 166-168.
- Kassab-Tezgör 2010 a Kassab-Tezgör, D., "Le reseau commercial des amphores Sinopeennes entre les IIe – IIIe s. et le VIe s. de Notre Ere", PATABS I, Varia Anatolica XXI, (ed. D. Kassab Tezgör – N. Inaishvili), 167-173.
- Kassab-Tezgör 2010 b Kassab-Tezgör, D., "Les fouilles et le materiel de l'atelier amphorique de Demirci Pres de Sinope", Varia Anatolica XXII.
- Kassab-Tezgör 2011 Kassab-Tezgör, D., "Types amphoriques romains tardifs produits simultanément a Demirci pres de Sinope et dans d'autres Centres", PATABS II (ed. C. Tzochev – T. Stoyanov – A. Bozkova), Sofia, 259-264.
- Kassab-Tezgör 2020 Kassab-Tezgör, D., Corpus des Amphores Romaines Produites dans les Centres de mer Noire, Collections des Musées de la côte Turque de la mer Noire (Ereğli, Amasra, Sinop, Samsun, Giresun, Ordu, Trabzon et Amasya), Archaeopress

- Roman Archaeology 74.
- Keleş 2003 Keleş, V., Sinop Gümüş Sikkeleri, Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Kızırlarslanoğlu 2016 Kızırlarslanoğlu, H. A., Antik Çağ'da Elaiussa Sebaste'nin Amphora Üretimi ve Ticari İlişkileri, Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Kızırlarslanoğlu – Aytek 2016 Kızırlarslanoğlu, H. A. – Aytek, A. İ. "Elaiussa Sebaste Üretimi "Geç Roma I" Amphoralarının Geleneksel Tipoloji Yöntemi ve Geometrik Morfometrik Analizlerle Değerlendirilmesi", MASROP E-Dergi 12. 2, 16-44.
- Kingsley 2002 Kingsley, S. A., "A Sixth-Century AD Shipwreck off the Carmel Coast, Israel, Dor D and Holy Land Wine Trade", BAR International Series 1065.
- Krapivina 2010 Krapivina, V. V., "Amphorae of the 3rd – 4th Centuries AD in Olbia Pontica", PATABS I, Varia Anatolica XXI (ed. D. Kassab Tezgör – N. Inaishvili), 69-73.
- Magomedov – Didenko 2011 Magomedov, B. – Didenko, S., "Sinopean Amphorae and Chernyakhov Culture", Ancient Civilizations from Scythia to Siberia 16, 479-485.
- Marchand 2007 Marchand, S., "Les amphores egyptiennes et importees de la Basse Epoque a l'epoque arabe, Abou Rawash (1995-2004)", CCE 8, Volume I (ed. S. Marchand – A. Marangou), Institut français d'archéologie orientale, le Caire, 175-188.
- Morrisson – Sodini 2002 Morrisson, C. – Sodini, J. P., "The Sixth-Century Economy", The Economic History of Byzantium: From the Seventh Through the Fifteenth Century, Ed.: A. E. Laiou, Dumbarton Oaks, 171-220.
- Tatlıcan 1995 Tatlıcan, İ., "Sinop 1994 Zeytinlik Amphora Atölyesi Kurtarma Kazısı", 6. Müze Kurtarma Kazısı, 335-342.
- Tatlıcan v.d. 1998 Tatlıcan, İ. – Kassab-Tezgör, D. – Dereli, F., "Demirci – Sinop Amphora Atölyelerinin 1996 Kazısı", KST 19-2, 465-481.
- Tatlıcan v.d. 1999a Tatlıcan, İ. – Kassab-Tezgör, D. – Dereli, F., "Demirci – Sinop Amphora Atölyelerinin 1997 Kazısı", KST 20-2, 447-456.
- Tatlıcan v.d. 1999b Tatlıcan, İ. – Kassab-Tezgör, D. – Özdaş, H., "Sinop'ta Sualtı Çalışmaları", 9. Müze Kurtarma Kazıları Semineri (1998), 335-342.
- Türker 2005 Türker, A. C., "Gelibolu'da Bizans Seramikleri ve Ökaristik Ekmek Damgası", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, 87-104.
- Opaiş 1980 Opaiş, A., "Consideratii Preliminare Asupra Amfoelor Roman şi Romano – Bizantine din Dobrogea", PEUCE VIII, 291-326.
- Opaiş 1991 Opaiş, A., "Ceramica din Asezarea şi Cetatea de la Independenta (Murighiol) Secolele V İ.E.N. – VII E.N.", PEUCE X, Vol. I, 133-216.
- Opaiş v.d. 1991 Opaiş, A. – Zahariade, M. – Poenaru-Bordea, G. – Opaiş, C., "Fortifiatia şi Asezarea Romană Tırzir de la Babadag - Topraichioi", PEUCE X, Vol. I- II.
- Opaiş 1996 Opaiş, A., "Aspecte Ale Vietii Economice Din Provincia Scythia, (secolele IV-VI p. Ch.), Productia ceramicii locale şi de import", Ministerul İnvătământului, Institutul Român de Tracologie Bibliotheca Thracologica XVI, Bucureşti, 1996.
- Opaiş 2004a Opaiş, A., "The Eastern Mediterranean Amphorae in the Province of Scythia",

- Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean (ed. J. Eiring – J. Lund), Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume 5, 293-308.
- Opaiț 2004b Opaiț, A., Local and Imported Ceramics in the Roman Province of Scythia (4th – 6th Centuries AD), Aspects of Economic Life in the Province of Scythia”, BAR International Series 1274.
- Opaiț 2010 Opaiț, A., “Sinopean, Heraklean and Chersonesan “Carrot” Amphorae”, BRILL, Ancient Civilizations from Scythia to Siberia 16, 371- 401, 552-556.
- Opaiț – Paraschiv 2012 Opaiț, A. – Paraschiv, D., “Rare Amphora Finds in the City and Territory of (L) Ibida (1st – 6th Centuries AD)”, *Rei Cretariae Romana: Favorvm ACTA* 42, 113-124.
- Opaiț v.d. 2020 Opaiț, A. – Barnea, A. – Barnea, I. – Grigoraș, B. – Potra, I., “Supplying Wine, Olive Oil And Fish Products To The Lower Danube Frontier (2nd-7th Century AD): The Case Of Dinogetia, *Rei Cretariae Romanae Favorvm ACTA* 46, 381-394.
- Opaiț 2021 Opaiț, A. “On some unknown Pontic amphora types from Roman and Early Byzantine Times”, *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC-5th century AD): 20 Years On (1997–2017): Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities* (ed. G. R. Tsetskhladze – A. Avram – J. Hargrave), Constanța, 18-22 September 2017, Oxford, 323-329.
- Pacetti 1995 Pacetti, F., “Appunti su Alcuni tipi di Anfore Orientali della Prima eta Bizantina Centri di Produzione, Contenuti, Cronologia e Distribuzione”, *Agricoltura e Commerci Nell’Italia Antica Atlante Tematico di Topografia Antica, I Supplements*, 273-294.
- Pieri 2005 Pieri, D., *Le Commerce du vin Oriental, A l’Epoque Byzantine (V e- VIIIe siecles), Le Temoignage des Amphores en Gaule*, Institute Francais du Proche-Orient, Bibliothèque Archéologique Et Historique T. 174, Beyrouth.
- Pieri 2007 Pieri, D., “Béryte dans le grand commerce Méditerranéen production et importation d’amphores dans le Levant Protobyzantin (Ve-VIIIe s. ap. J.-C.)”, *Topoi, Orient-Occident, Supplément* 8, 297-327.
- Reynolds 2005 Reynolds, P., “Levantine Amphorae from Cilicia to Gaza: A Typology and Analysis of Regional Production Trends from the 1st to 7th centuries”, *LRCW 1, BAR International Series 1340, Volume II* (ed. J. M. Gurti Esparraguera – J. Buxeda i Garrigós – M. A. Cau Ontiveros), 563-611.
- Reynolds 2010 Reynolds, P., “Trade Networks of the East, 3RD to 7TH Centuries: The View from Beirut (Lebanon) and Cretent (Albania) (Fine Wares, Amphorae and Kitchen Wares), *LRCW 3, BAR International Series 2185, Volume I* (ed. S. Menchelli – S. Santoro – M. Pasquinucci – G. Guiducci), 89-114.
- Sazanov 1995 Sazanov, A., “Les Amphores de L’Antiquité Tardive et du Moyen Age: Continuité ou Rupture? Le Cas de la mer Noire”, *La Céramique Médiévale en Méditerranée, Actes Du VIe Congrès de L’AIECM 2, Aix-en-Provence*, 87-102.
- Sevin 2001 Sevin, V., *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, Ankara.
- Seyer 2015 Seyer, M. “Limyra 2014”, *ANMED* 13, 72-81.
- Scorpan 1977 Scorpan, C., “Contribution à la connaissance de certains types céramiques

- Romano-Byzantins (IVe – VIIe Siècles) dans l'espace Istro-Pontique", DACIA, Revue D'Archéologie et D'Histoire Ancienne, Nouvelle Série XXI, 269-296.
- Smokotina 2015 Smokotina, A. V., "The Import of LR 1 Ampjorae into Bosphorus", *Per Terram, Per Mare. Seaborne Trade and the Distribution of Roman Amphorae in the Mediterranean* (ed. S. Demesticha), 121-135.
- Şenol 2003 Şenol, A. K., Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları, Ankara.
- Şenol 2008 Şenol, A. K., "Cilician Commercial Relations with Egypt due to the New Evidence of Amphora Finds", *Olba XVI*, 109-131.
- Şenol 2009 Şenol, A. K., Taşucu Aslan Eyce Amphora Müzesi, Mersin.
- Şenol 2018 Şenol, A. K., Commercial Amphorae in the Graeco-Roman Museum of Alexandria, *Études Alexandrines 44, AmphorAlex 7*, Alexandria: Centre d'Études Alexandrines.
- Şenol – Kerem 2000 Şenol, A. K. – Kerem, F., "İçel Müzesinde Bulunan Bir Grup Amphora", *Olba III*, 81-114.
- Vnukov 2004 Vnukov, S. Y., "Pan-Roman Amphora Types Produced in the Black Sea Region", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean* (ed. J. Eiring – J. Lund), Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume 5, 407-415.
- Vnukov 2010 Vnukov, S. Y., "Sinopean Amphorae of the Roman Period", *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia 16*, 361-370.
- Waksman v.d. 2014 Waksman, S. Y. – Morozova, Y. – Zelenko, S. – Çolak, M., "Archaeological and Archaeometric Investigations of the Amphorae Cargo of a Late Roman Shipwreck Sunk Near the Cape of Plaka (Crimea, Ukraine)", *LRCW 4, BAR International Series 2616, Volume I* (ed. N. Poulou – Papadimitriou – E. Nodarou – V. Kilikoglou), 919-929.
- Williams 1989 Williams, C., "Anemurium, The Roman and Early Byzantine Pottery, The Excavations at Anemurium in Rough Cilicia, *Subsidia Mediaevalia*", 16. Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 59, Queen's Park Crescent East.
- Williams 2005 Williams, D., "Late Roman Amphora 1: a Study of Diversification", *Halicarnassian Studies III, Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity: The Ceramic Evidence* (ed. M. B. Briese – L. E. Vaag), Denmark, 157-168.
- Zemer 1978 Zemer, A., *Storage Jars in Ancient Sea Trade*, The National Maritime Museum, Haifa.
- Zoroğlu v.d. 2008 Zoroğlu, L. – Dillon, M. – Yakınlr, D. – Rauh, N., "Anamur Arkeoloji Müzesi'ndeki Amfora Araştırmaları Raporu", *AST 26-2*, 33-50.

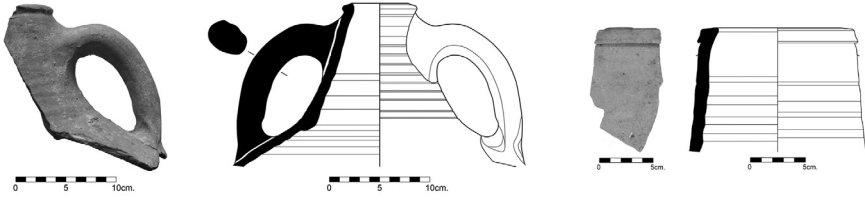

Fig. 1 a- Kat. 1; b- Kat. 2 nolu amphoralar (*E.Sebaste Snp 1*).

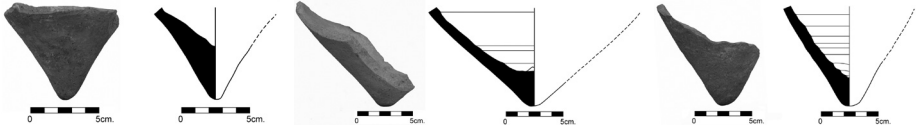

Fig. 2 a- Kat. 3; b- Kat. 4; c- Kat. 5 nolu amphoralar (*E.Sebaste Snp 1*).

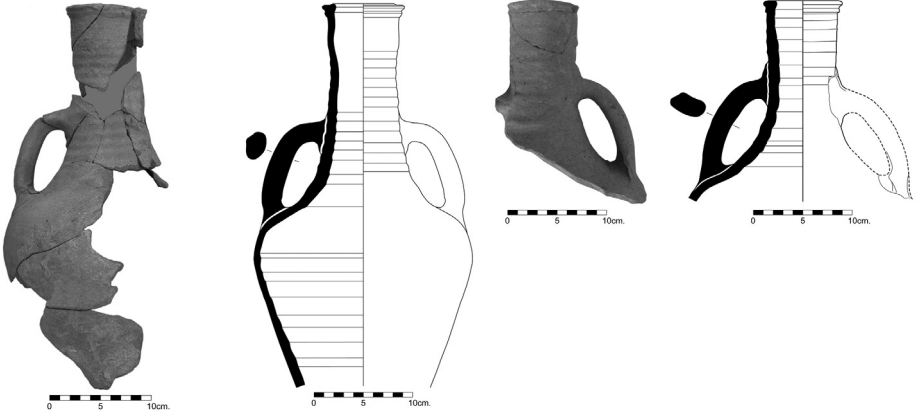

Fig. 3 a- Kat. 6; b- Kat. 7 nolu amphoralar (*E.Sebaste Snp 2a*).

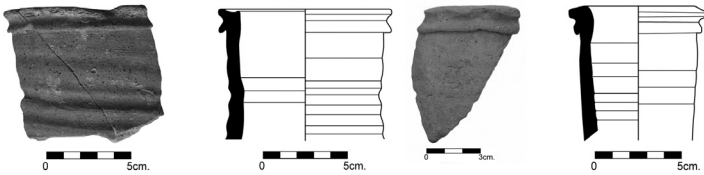

Fig. 4 a- Kat. 8; b- Kat. 9 nolu amphoralar (*E.Sebaste Snp 2a*).

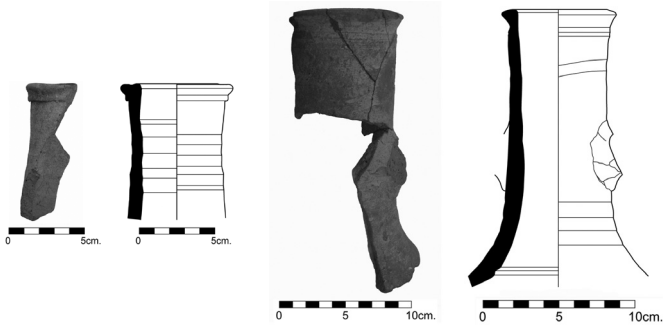

Fig. 5 a- Kat. 10 (*E. Sebaste Snp 2a*); b. Kat. 11 (*E. Sebaste Snp 2b*) nolu amphoralar.

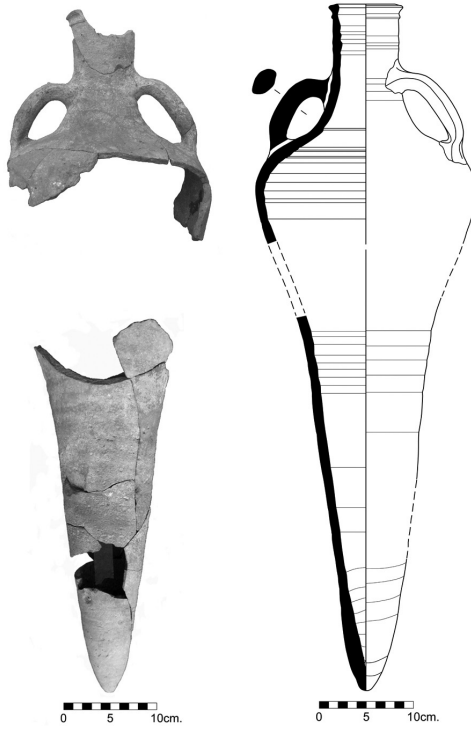

Fig. 6 Kat.12 nolu amphora (*E. Sebaste Snp 2b*).

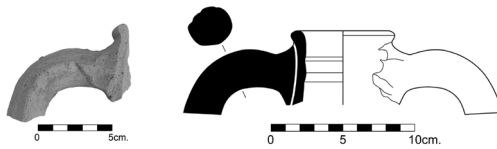

Fig. 7 Kat. 13 nolu amphora (*E. Sebaste Snp 3*).

Fig. 8 Karadeniz amphoraları dağılım haritası.

